

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta (HE 5/2020 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- opetusneuvos Riina Vuorento, opetus- ja kulttuuriministeriö
- sosiaalineuvos Juha Luomala, sosiaali- ja terveysministeriö
- toiminnanjohtaja Petri Lempinen, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- sosiaalityön professori Ilse Julkunen, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- Helsingin yliopisto
- Lapin yliopisto
- Suomen Akatemia
- Tampereen yliopisto
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Sivistysvaliokunta toteaa, että sosiaalihuollon asiantuntijat, sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön tieteenalan yliopistoedustajat ovat jo vuosikymmenten ajan tuoneet toistuvasti esille huolen sosiaalihuollon ja sosiaalityön tutkimusperustan ohuudesta ja tutkimukseen osoitettujen resurssien riittämättömyydestä yhteiskunnalliseen tarpeeseen nähden. Sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden tutkimukseen ei tähän saakka ole ollut terveyden tutkimuksen kaltaista valtionkorvaukseen perustuvaa rahoitusjärjestelmää.

Valiokunnan lausunto SiVL 1/2020 vp

Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen esityksessä ehdotetaan, että sosiaalihuoltolakiin lisätään yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoitusta koskeva uusi 60 c §. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö voi myöntää vuosittain rahoitusta sosiaalityön tutkimushankkeille. Hankehakemuksista tehdään vertaisarviointi, ja rahoitusta saavien hankkeiden on sovittava yhteen sosiaalityön tutkimuksen painoalueiden ja tavoitteiden kanssa. Ministeriö asettaa asiantuntijoista koostuvan sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmän, jota se kuulee ennen rahanjaosta päättämistä.

Sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä perusteltuna ja kannatettavana.

Tarve sosiaalityön tutkimuksen erillisrahoitukselle

Sosiaalihuollosta puuttuvat yliopistollisia keskussairaloita vastaavat toimintayksiköt, joissa yhdistyvät tieteellinen tutkimus, tieteellisammattilainen koulutus ja käytännön työ. Sosiaalityön ja sosiaalihuollon käytäntöjä kehittävä tutkimukselle on selkeä tarve. Sosiaalihuollossa myös työskentelee merkittävä joukko tutkimusvalmiudet omaavia sosiaalityön ammattilaisia, joilla on mahdollisuus ja valmiudet kehittää sosiaalihuoltoa entistä vaikuttavampaan suuntaan. Tutkijajoukkojen yhdistäminen käytännön sosiaalityöhön voi olla merkittävä uusi vetovoimatekijä alalla, jossa rekrytoinnin ongelmat aiheuttavat suuria haasteita.

Sivistysvaliokunnan arvion mukaan hallituksen esitys vahvistaa sosiaalipalvelujen ja yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevien oikeuksien tutkimusperustaista kehittämistä. Uudistus tarjoaa lisäresursseja tutkimusperustaisten työkäytäntöjen vahvistamiselle. Tähän merkittävään ja haastavaan yhteiskunnalliseen tehtävään vastaamiseksi tarvitaan myös kriittistä perustutkimusta, jonka osalta lakiesitys avaa aivan uudenlaisia mahdollisuuksia. Sosiaalityön tutkimustoiminnan vahvistuminen luo edellytyksiä sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen vaikuttavuuden parantamiselle sekä edistää sosiaalihuollon asiakkaiden oikeutta tutkimusperustaiseen sosiaalityöhön ja palveluihin.

Sivistysvaliokunta pitää hallituksen esittämää sosiaalityön yliopistotasaisen tutkimuksen rahoitusta erittäin tervetulleena avauksena, mutta määrältään vielä vaatimattomana ilmeisen merkittävään tarpeeseen nähden. Ehdotettu uusi rahoitusmuoto on varsin tärkeä myös sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnallisen ja rakenteellisen uudistumisen ja integraation kannalta. Sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen uudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisen kannalta on välttämätöntä, että sosiaalihuollolle ja terveydenhuollolle luodaan lainsäädännöllä yhdenvertaiset rakenteet ja rahoitusjärjestelmät myös koulutuksessa ja tutkimuksessa.

Tutkimuksen korkea laatu

Asiantuntijakuulemisissa on korostettu, että korkeatasoisen tieteellisen tutkimuksen merkitys on erityisen suuri sosiaalityölle sen ollessa suhteellisen uusi oppiaine. Tieteidenvälisyys on ominaista sosiaalityön tutkimukselle, ja siksi on perusteltua, että rahoitusta voidaan jakaa myös usean eri toimijan yhteishankkeille. Näin voidaan tiivistää eri toimijoiden yhteistyötä ja samalla varmistaa tutkimuksen korkea laatu.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on noussut esille lakiehdotuksen 60 c §:n sisältämä tuettavan tutkimuksen määritelmä. Rahoitusta voidaan ehdotuksen mukaan myöntää yliopistotasoi-

Valiokunnan lausunto SiVL 1/2020 vp

sille sosiaalityön tutkimushankkeille. Tuettava tutkimus määrittyy siis nimenomaan tutkimuksen tieteellisen tason eikä toteuttajatahon perusteella. Ehdotettu säännös vastaa tältä osin terveydenhuoltolain (1326/2010) 61 §:n säännöstä yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen rahoituksesta.

Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan yliopistotasaisuudella tarkoitetaan ennen kaikkea tutkimuksen korkeaa tieteellistä laatua riippumatta siitä, onko tutkimushankkeessa mukana yliopistoa vai ei. Rahoitusta voidaan siten myöntää myös esimerkiksi kuntien ja kuntayhtymien, tutkimuslaitosten, sosiaalialan osaamiskeskusten tai ammattikorkeakoulujen tai muiden yliopistojen ulkopuolisten tahojen suunnittelema ja toteuttamalle hankkeelle, jos hanketta voidaan sisältönsä ja metodiensa puolesta pitää tieteellisesti korkealaatuisena sekä määriteltujen painoalueiden mukaisena. Tästä voi esityksen perustelujen mukaan olla osoituksena esimerkiksi se, että hanketta johtaa vähintään dosentuurin omaava tutkija.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että ehdotetulla säännöksellä voidaan varmistaa tutkimuksen korkea tieteellinen laatu rajaamatta kuitenkaan tutkimusta vain tiettyihin organisaatioihin tai niiden osallistumiseen useamman tahon yhteiseen tutkimushankkeeseen. Kaikkien toimijoiden korkeatasoinen osaaminen voidaan näin saada sosiaalityön tutkimuksen tueksi. Valiokunta korostaa, että vertaisarvioinnin laadukas toteuttaminen on tärkeä osa tuettavien hankkeiden valintaprosessia ja tutkimuksen laadun arviointia.

Rahoituksen määrä

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esiin huoli siitä, että esitetty sosiaalityön tutkimuksen määräraha käytännössä alentaa samalla momentilla olevaa terveyden tutkimuksen määrärahaa.

Eduskunnan hyväksymässä talousarviossa vuodeksi 2020 momentilta 33.60.32 yliopistotasaiseen tutkimukseen on osoitettu valtion tutkimusrahoitusta yhteensä 25 milj. euroa. Tästä määrärahasta on ollut hallitusohjelman mukaisesti tarkoitus kohdentaa 4 milj. euroa yliopistotasaiseen sosiaalityön tutkimukseen. Nyt käsiteltävänä oleva lakiehdotus ja vuoden 2020 ensimmäiseen lisätalousarvioesitykseen sisällytettävä momentin 33.60.32 käyttötarkoituksen muutos mahdollistavat saadun selvityksen mukaan hallitusohjelman mukaisen erillisrahoituksen yliopistotasaiselle sosiaalityön tutkimukselle.

Terveydenhuoltolain mukaiseen yliopistotasaiseen terveyden tutkimukseen kohdentuu vuonna 2020 edellä mainitulta momentilta 21 milj. euroa, mikä saadun selvityksen mukaan vastaa aiempien vuosien budjettiesitysten mukaista rahoituksen tasoa. Sivistysvaliokunta muistuttaa kuitenkin, että vuodelle 2019 valtiovarainvaliokunta on mietinnössään nimenomaan lisännyt 2,8 milj. euroa momentille 33.60.32, jonka loppusumma vuodelle 2019 on siis ollut 23,8 milj. euroa. Tämä lisäys on poistettu vuoden 2020 talousarvioehdotuksesta, samalla kun siihen on lisätty 4 milj. euroa sosiaalityön tutkimusta varten.

Valiokunta muistuttaa lisäksi, että hyväksyessään valtion talousarvion vuodeksi 2020 eduskunta on hyväksynyt momenttia 33.60.32 koskevan lausuman, jossa eduskunta on edellyttänyt, että valtion tutkimusrahoitusta terveydenhuollon yksiköille yliopistotasaiseen tutkimukseen vahvistetaan ja saatetaan takaisin kasvu-uralle väestön terveyttä ja hyvinvointia edistävän, korkeatasoi-

Valiokunnan lausunto SiVL 1/2020 vp

sen ja vaikuttavan tutkimuksen varmistamiseksi. Lisäksi eduskunta on edellyttänyt, että tutkimusrahoituksen riittävyys varmistetaan myös uudessa sote-rakenteessa (EK 24/2019 vp — HE 29/2019 vp).

Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että yliopistotasoiseen terveyden tutkimukseen suunnataan eduskunnan lausumassaan edellyttämä kasvava rahoitusosuus, ja että tulevissa maakunta- ja sote-ratkaisuissa otetaan huomioon nykyinen kuntien panostus terveyden tutkimuksen rahoituskokonaisuuteen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 11.3.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Marko Asell sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Emma Kari vihr
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Sari Multala kok
jäsen Sari Sarkomaa kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine